

23.10.2023

משרד החקלאות ופיתוח הכפר
שירות ההדרכה והמקצוע
אגף בעלי חיים, תחום צאן

הנחיות ממשקיות עדכניות לשעת חירום בעדרי צאן

מיכל מילגר, סמיר קעדאן ודורית כבביה - תחום צאן, שה"מ

עקב מצב החירום במדינה אנו עדים למחסור חמור בידיים עובדות, לצד פינוי יישובים. עלינו להיערך לכך שמשקים מסוימים עוד יידרשו לפינוי זמני. בשל כך, יש להתכונן מראש ולארגן את המשק לקראת מצב שבו לא ניתן יהיה לשהות בו ולטפל בבעלי החיים עד 72 שעות. במתכונת חירום, ובמיוחד כשנדרש ליווי בטחוני, יש להתמקד בפעולות הכרחיות ולשים דגש על חלוקת מזון ומים, על הטיפול ביונקים ועל חליבה אחת ביום. להלן הנחיות מקצועיות ממוקדות לטיפול בעדר הצאן בעת פינוי המשק בעקבות מצב החירום:

1. תיעוד נתונים והתנהלות שגרתית בסיסית

כדי להיערך להיעדרות פתאומית של מנהל המשק, מומלץ להכין מסמך קצר (דוגמה מפורטת בנספח), המתאר את העדר ואת המשק הבסיסי המתקיים בו, כך שעל פיו יתאפשר לגורם חיצוני לסייע בעת הצורך. על המסמך להכיל:

- א. שרטוט חלוקת המבנים לפי קבוצות בעלי החיים (יונקים, הרות, חולבות, זכרים, פיטום וכו'), תיאור פרטים כלליים של כל קבוצה והוראות מיוחדות.
- ב. תוכנית הזנה יומית לפי קבוצה, שתכלול את סוג המזון והכמות היומית לכל קבוצה (בליל, תערובת, חציר וכו').
- ג. רשימת בעלי החיים החולים, שתכלול את הקבוצה שאליה הם משתייכים, את הסימון שלהם, את סוג הטיפול (התרופה) בהם, את אופן מתן הטיפול ומינונו, את תאריך סיום הטיפול, ואם החיה נחלבת - מתי אפשר לחלוב למכל החלב. בעלי החיים הללו יסומנו בסימן הבולט לעין.

2. מים לשעת חירום

- א. בעתות שבשגרה יש לאצור מים במכל או במכלים שיספיקו לצריכה שוטפת במשך שלושה ימים (72 שעות). המכלים הללו יחוברו למערכת ההזנה של השקתות. המפתח לחישוב הצריכה הוא כלהלן: 30 ליטר לראש צאן מבוגר, ו-15 ליטר לראש לגדיים ולטלאים, וזאת לשתייה בלבד לשלושה ימים. בחירום יש לוודא שמכלי המים מלאים במקסימום האפשרי.
- ב. אם אין ברשותכם מכלים, יש לאתר ולסמן מאגרי מים פוטנציאליים ביישוב ובסביבתו, כגון בריכות שחייה, בריכות דגים ומאגרי מים טבעיים לשעת הצורך. אם מתאפשר, ניתן לחפור בור באדמה ולחפוטו ביריעות פוליאטילן לשם אגירת מים.
- ג. מומלץ להכין אמצעים להובלת מים ממקור מרוחק אל המכלים המזינים את השקתות, הכוללים משאבת מים וחלקים להתחברות בין המכל או מאגר המים לבין מערכת המים המשקית.
- ד. לקראת פינוי מלא בשעת חירום מומלץ להוסיף מכלים מלאים במים לכל קבוצה בסככות (בנוסף לשקתות), כדי למנוע התייבשות במקרה של פגיעה בצנרת המים.

חשוב לוודא שהצנרת והמכלים יהיו נקיים, ללא שאריות של חומרים רעילים, ושאיכות מי השתייה תהיה ראויה לצריכת בני אדם.

3. הזנה

נכון ליום כתיבת שורות אלו, נמלי הארץ פתוחים ואין מחסור בגרעינים. עם זאת, בשל מגבלות העבודה במכוני התערובת והמעבר בצירים מסוימים, ייתכנו בכך שינויים. לפיכך, מומלץ לפעול לפי ההנחיות שלהלן:

א. הזנת הצאן לחלב תותאם לייצור חלב מצומצם, עד כדי ייבוש קבוצות או עדרים מסוימים, בהתאם למצב העדר וצפי פינוי ואיסוף החלב. כדי לצמצם את ייצור החלב יש להפחית במזון המרוכז במנת החולבות. במקרה של ייבוש מוחלט ניתן לעבור להזנה ברמת קיום או רק במזון גס לפחות לכמה ימים.

ב. יש לדאוג ככל האפשר למלאי מקסימלי של מזונות מרוכזים במכלים ולהקפיד על הזנה בשיטת FIFO – כלומר, שימוש במלאי ישן לפני השימוש במלאי חדש, כדי להימנע מקלקול מזון. כמו כן, יסומנו מכלי המזון ותאי האחסון בסוג המזון ובכמות המשווערת שבהם.

ג. לקראת פינוי מלא בחירום מומלץ לחלק מזון בשביל ההאבסה גם ליום הבא, למקרה שזמני העבודה בדיר יוגבלו מאוד.

ד. מומלץ לשקול הכנת ערמות בליל או מזון גס חופשי ופתיחת מעבר חופשי לבעלי החיים, למקרה של עזיבה ממושכת יותר.

4. שיכון

למקרה של עזיבה ממושכת - מומלץ לנקוט בצעדים שלהלן:

- הוספת רפד למניעת רטיבות
- כיבוי תאורה
- סגירת וילונות ופתחים למניעת חדירת גשם ורוח, בהתאם לצורך
- הורדת מחיצות ומכשולים שונים בין הקבוצות, בהתאם למצב בדיר
- ריסוס בחומר מונע בעירה סביב המתבן או מקום אחסון הקש והחציר, כדי לצמצם סכנת שריפות

5. חליבה

מומלץ להיערך לאפשרות של צמצום החליבה ואף לייבוש חולבות, כמפורט בסעיף ההזנה (3). במצב המאפשר את המשך החליבה בדיר, כדאי לפעול לפי כללי החליבה המצוינים להלן:

א. יש לרשום על לוח שיוצב במקום בולט לעין, את נוהלי החליבה, את הסדר, את אופן הטיפול במכונות ופרטים נוספים שיישעו בידי אדם אחר לעשות זאת במקום הצוות הרגיל. יש להקפיד במיוחד על סימון הצאן החריג מבחינת קבלת טיפול רפואי, קולוסטרום וצאן שאסור לו להיחלב למכל החליבה.

ב. יש להבטיח את אספקת החשמל למכון החליבה למקרה של הפסקת חשמל ממושכת, באמצעים מקומיים, כמו גנרטור המופעל באמצעות טרקטור או מנוע אחר מתאים. יש לבדוק את תקינותה של המערכת בתחילת מצב החירום ולדאוג למלאי מספיק של דלק להפעלת הכלים.

ג. בהתאם להנחיות החמ"ל ופיקוד העורף, על החולבים בחירום להצטייד באפוד מגן, קסדה, פנס ומשקופית. יש להתעדכן בהנחיות דרך כיתת הכוננות או פיקוד העורף.

ד. במקרה שלא בוצעה חליבה מעל 24 שעות, או במקרה של תקלה בקירור - אין לשלוח למחלבה.

6. יונקיה

יש לשקול את השארת הטלאים והגדיים ליד האימהות לפחות ביומיים הראשונים שלאחר ההמלטה, כדי לחסוך באופן מידי בכוח אדם ולאפשר את המשך טיפולן של האימהות בשגר במקרה של פינוי העובדים.

בשגרת חירום ללא פינוי יש לדאוג למלאי של תחליפי חלב וקולוסטרם, בהתאם לצפי ההמלטות. יש להיערך מראש למקרה של תקלה בפעולת המינקת, באמצעות הכנת דליי יניקה עם פטמות (או כל מערך אלטרנטיבי) בכמות המותאמת לגודל קבוצת היונקים. בטופס ההזנה היומית, כפי שמופיע בנספח, יש לציין את ריכוז אבקת החלב. בנוסף למינקת, יש לוודא שקיימת אספקה קבועה של מים, תערובת וחציר ביונקיה.

7. הנחיות למקרה נזק או פגיעה

ראשית, יש לפעול למניעת הפגיעה בחיי אדם.

במקרה של פגיעה בצאן או ברווחתם יש לעדכן את לשכת השירותים הווטרינריים והרופא המטפל.

מוקד משרד החקלאות זמין עבורכם לכל סיוע ופעיל 24/7 בטלפון: *6016, 03-9485555,

דוא"ל: moked.sherut@moag.gov.il

במקרה של נזק לבעלי חיים, ציוד או מבנה, מומלץ לדווח בהקדם ולתעד את הנזק, ויש להודיע עליו תוך שבועיים. ניתן להגיש תביעה לרשות המיסים בקישור: [מס רכוש](#)

משקי חלב שנגרם להם נזק מתבקשים לדווח למועצת החלב:

אלי ג'ורנו, סמנכ"ל מטה החירום מועצת החלב, טל' נייד: 052-3124830; דוא"ל: eli@milk.org.il

גברי פרץ, טל' נייד: 052-6448154; דוא"ל: gavriel@milk.org.il

הנחיות מפורטות נוספות ניתן למצוא בחוברת 'תיק החירום של מועצת החלב' בקישור:

[תיק חירום לרפת ולדיר חלב](#)

בתקווה לימים בטוחים ושלווים.

לשאלות נוספות - מוזמנים לפנות לצוות מדריכי הצאן:

סמיר קעדאן (ארצי) - 050-6241593, Samirka@shaham.moag.gov.il

מיכל מילגר (צפון) - 050-7801488, Michalmi@moag.gov.il

ראיד אלמחדי (דרום) - 050-3077847, Raedall@shaham.moag.gov.il

דורית כבביה (ארצי) - 050-6241611, Dorcab@shaham.moag.gov.il

האמור לעיל הינו בגדר עצה מקצועית בלבד ואינו מהווה חוות דעת מומחה לצורך הצגה כראיה בהליך משפטי. על מקבל העצה לנהוג מנהג זהירות, ושימוש או הסתמכות על המידע המופיע לעיל הינו באחריות מקבל העצה בלבד. אין להעתיק, להפיץ או להשתמש במסמך זה או בחלקים ממנו לצורך הליך משפטי כלשהו, ללא אישור מראש ובכתב של החתומים.

נספח - תיעוד נתונים לזמן חירום

טלפון	שם	
		מגדל/מנהל הדיר
		ממלא מקום מנהל הדיר
		מחלבה קולטת
		פרטי עובדים
		רופא מטפל
		רבש"צ / טלפון לחירום

שרטוט הדיר: חלוקת המבנה והקבוצות (לדוגמה, לציין מספר ראשים בקבוצה)

גידול	הרות	חולבות
מעבר		
זכרים	פיטום	יונקים

מנה יומית - לציין כמות מזון לראש / כמות לקבוצה (מחק את המיותר)

מזון	קבוצה _____	קבוצה _____	קבוצה _____	קבוצה _____
חציר א				
חציר ב				
תערובת חולבות				
תערובת פיטום				
גרעין 1				
גרעין 2				
בליל				
מזון _____				
אחר _____				

תחליף חלב מסוג: _____ ריכוז במינקת: _____ כמות אבקה בנפח המים הנדרש

מומלץ לצרף רשימה מודפסת של בעלי החיים לפי קבוצות ומצב עדכני (מועד המלטה / הרבעה) בעדרים שבהם משתמשים בתוכנת ניהול.

רשימת בעלי חיים חולים והנחיות לטיפול

מס'	קבוצה	הנחיות